

Nevenka Bezić-Božanić

NEKOLIKO PODATAKA O TEKSTILNOM I KOŽARSKOM OBRTU U XIII I XIV STOLJEĆU U SPLITU

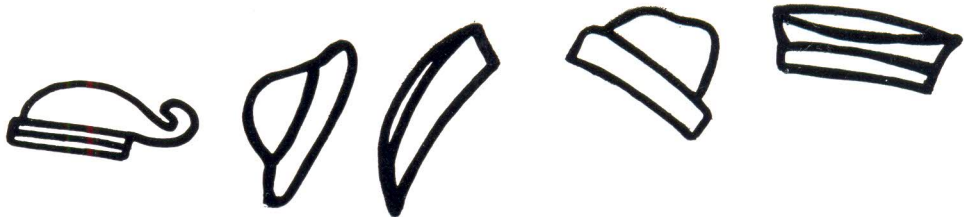
Odjeća i obuća oduvijek je bila privlačna za razna istraživanja jer je taj dio naše prošlosti gotovo nepoznat, a rijetki su i izvori koji o tome nešto govore. Tkanina i koža su materijali kratka vijeka ne samo zbog svog sastava već i stoga što su stalno u upotrebi, pa se i nisu nikako mogli sačuvati do naših dana. Ostaju nam samo arhivski podaci tek djelomično sačuvani, i umjetničko djelo na kojem je prikazan poneki dio odjeće ili obuće. Kad se pažljivo istraže ova dva izvora, moguće je ipak nešto saznati i osvijetliti taj dio splitske kulturne baštine. Arhivski izvori splitske komune XIII stoljeća nisu sačuvani i samo je poneka vijest iz te davne prošlosti došla iz nekih drugih izvora do naših dana, pa su prema tome dijelom nepoznati i majstori koji su u to vrijeme djelovali u gradu.

Jedno od dosada najstarijih otkrivenih imena kožarskog obrta u Splitu je svakako kožar Bratko (Bratco pelliparius), koji se 1212. godine spominje kao svjedok u jednoj raspravi.¹⁾ Godine 1264. primio je splitski postolar Sabo Releše (magister Sabbe Relessie de Spaletto) učenika Franju sina Sorana Mencijevog iz Trogira da ga nauči postolarskom zanatu. Franjo se obavezao da će dvanaest godina učiti zanat i da će ga čitavo to vrijeme vjerno služiti. Majstor se sa svoje strane pak obavezao da će ga naučiti zanatu, te da će ga za to vrijeme odijevati i hraniti. Godine 1273. spominje se postolar Miskan iz Splita (Miscan caligarius de Spalato) u jednom sporu oko nasljedstva u Trogiru,²⁾ 1281. godine kožar Radoš (Radosius pelliparius) ostavlja splitskom kaptolu zemljište i ulje za rasvjetu velikog križa u stolnoj crkvi, a kao svjedoci u toj oporuci prisutni su kožar Blaž (Blassii pelliparii) i kožar Stjepan Prilipče (Stephane Prilipce pellipari).³⁾ Iste godine obavezao se splitski postolar Bratovin (Bratouinus de Spaletto) da će služiti godinu dana za hranu i odjeću kod mačara Dominka u Dubrovniku, a u tom gradu našao se i splitski kožar Ivan (Johannes peliparius de Spaletto) gdje se 1297. godine obavezao da se vratiti dug nekome redovniku Danijelu iz Šibenika.⁴⁾ Slijedeće godine spominje se splitski građanin krojač Milče (Milcius sartor cuius Spalantensis) kao vlasnik vinograda na mjestu zvanom Gladnik.⁵⁾

Djelomično sačuvani arhivski spisi XIV stoljeća otkrivaju više imena obrtnika tekstilne i kožarske struke, iako o njihovoj djelatnosti gotovo ništa ne znamo jer se najčešće javljaju kao svjedoci ili pak u nekim poslovima oko imetka. Četrdesetih godina tog stoljeća spominju se u Splitu KROJAČI: Cvitko Dragahinić, Dujam Zdrpac, Dujam Andriijn, Luka, Mikokta, Pedon i Silvestar Krana, te 1342. godine Krizan, koji je imao ženu Obradu, a spominje se kod prodaje neke kuće. Šezdesetih godina spominju se Blaž Fačina, Juraj Zdranin, Kolan Jadrice, Nikola, Pavao i Radoš Lovrin,⁶⁾ a 1360. godine spominje se i Kresol koji je primio učenika Nikolu sina Bune kćerke Dujma Sverta. Ovaj se krojač spominje kao svjedok još 1369. i 1372. godine kad se u jednoj ispravi spominje s titulom ser, što znači da je bio ugledan građanin.⁷⁾ Godine 1361. spominje se u oporuci Rade Nokasine udovice Rakote Tudorića krojač Radmnan, 1370. godine kao vlasnik broda, a 1379. godine spominje se njegova udovica Dobrica također u vezi s jednim brodom. Godine 1360. spominje se u Vulko ili Vukša kao izvršitelj jedne oporuke, a 1368. godine kao svjedok. Godine 1368. spominje se Kuzmo Jurjev, 1376. godine Andrija i žena mu Stanislava,⁸⁾ a iste godine i krojač Radoš sa ženom Radom. Godine 1377. spominje se vlasnik dijela broda krojač Dominik Tolihnić,⁹⁾ a 1400. godine kao svjedoci krojači Radac Gojković i Pripko.¹⁰⁾

Uz krojače treba spomenuti i podstrigače šukna (cimatore), koji su imali važnu ulogu u proizvodnji sukna. Naime, nakon tkanja vunenog sukna, koji se odvijao u kućnoj radinosti, trebalo ga je doraditi, ali budući da je to bio težak posao koji je tražio spretnu ruku dobrog majstora, komuna je prema Statutu bila dužna osigurati takvog majstora. Split je u XIV stoljeću imao razvijen tkalački obrt za izradu finijeg vunenog sukna, pa se morao uzimati i podstrigač u općinsku službu. Najčešće je dolazio iz susjedne Italije i sklapao ugovor na godinu dana, koji se mogao prema potrebi i produžiti, a biralo ga je Veliko vijeće. Za jedan lakat dobre postrige plaćalo se šest malih denara, a za dvostruku postrigu, da bi se dobila finija i tanja vrst tkanine, osam malih denara.¹¹⁾ Tijekom XIV stoljeća zabilježeno je više imena podstrigača u Splitu, pa se tako 1341. godine spominje Facij i Juraj, kojem je produžen ugovor na još jednu godinu. Jedan podstrigač pod tim imenom spominje se u službi općine i 1354. godine, da li se radi o istom teško je odrediti jer druge oznake uz ime nema. Godine 1353. spominje se Marinello, 1361. godine Dežman Galiokta iz Šibenika, sljedeće godine Laurencij Fioravanti iz Mletaka, 1369. godine kao svjedok podstrigač Petar,¹²⁾ 1385. godine ser Serichie Splićanin, koji je po tituli ser bio zacijelo uvažen građanin, te 1400. godine Dežman. Možda se tu radi o već spomenutom Dežmanu Šibenčaninu, koji je čitavo to vrijeme djelovao u Splitu. Iste godine spominje se kao svjedok i podstrigač Jakov Lazarović.¹³⁾

Iz Statuta splitske općine iz 1312. godine poznato je da su se vunene tkanine izvozile iz grada u Mletke i Apuliju, a spominje se i neki Antun Berinov, koji je u Splitu nabavljao sukno za Vlahe kneza Ivana Neličića.¹⁴⁾ Koliko se u to vrijeme cijeno sukno vidi se i po tome što se ono u raznim prigodama poklanjalo za razne usluge koje su pojedinci učinili splitskoj općini. Prema podacima iz 1348. godine, kad su po peču sukna dobili kliški knez Pavle, te dva podbana iz Knina možemo približno odrediti njegovu novčanu vrijednost. Najskuplja peča procijenjena je na 52

Razni oblici kapa s Buvinovih vratnica

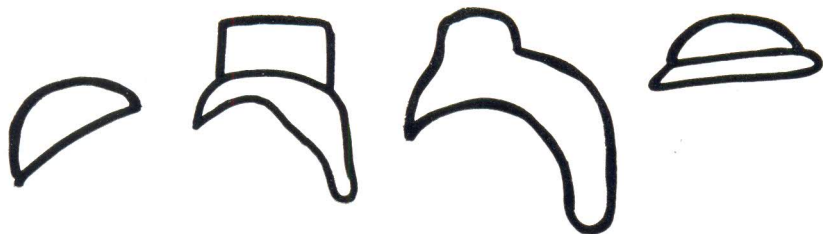
libre, 6 solida i 8 denara, zatim druga na 38 libara, 13 solida i 4 denara, te dvije peče na 67 libra, 6 solida i 8 denara.¹⁵⁾

Vuna se prerađivala u kućama, to je zacijelo bio ženski posao, ali o njemu nema posebnih podataka. U Splitu se oko polovine XIV stoljeća spominju dva majstora za izradu drvenih grebena za češljanje vune koji su se bavili tim zanatom, a u arhivskim spisima spominju se pod nazivom »grebenarius«. To su Cvitko i Radoslav, i po njihovim imenima vidimo da su bili domaći stanovnici.¹⁶⁾

Uz izradu tkanina od domaćih sirovina bili su potrebni i bojadisari (tintori), pa se 1341. godine spominje neki Šimun. Godine 1367. došli su iz Ankone Andrija sin majstora Šimuna i Franjo Kolin i u Splitu otvorili radionicu za bojenje tkanina. Godine 1369. spominje se kao svjedok bojadisar Marin pok. Mike, a 1400. godine Koradin Firmanov pri bojadisanju bijele raše zajedno sa Zanobijem Lapovim iz Firenze i Bernardom Ivanovim iz Ripa de Como.

Uz majstore koji su se bavili izradom tkanina i odjećom treba spomenuti klobučare ili majstore za izradu kapa, pa se 1341. godine spominju Radovan i Radoš, a 1360. godine Radoje i Dominik. Vjerojatno ih je bilo i više u gradu, ali malo sačuvanih arhivskih izvora iz tog vremena ne otkriva njihovu djelatnost, već ih samo spominje u nekim sporednim funkcijama.¹⁷⁾

U kožarskoj struci najpoznatiji su a i najbrojniji POSTOLARI, ali ni o njihovoj djelatnosti ne znamo mnogo. Najčešće se spominju kao svjedoci, zatim kod primanja učenika, te poneki put kod nabave kože, ili pak u imovinsko-pravnim odnosima. Prema Statutu splitske komune iz 1312. godine postolarski zanat učio se pet godina, učenik se obavezao da će vjerno služiti majstora, a on je bio dužan da ga hrani i odijeva. Godine 1340. spominje se postolar Prodan Radoslavov, a između 1341. i 1344. godine spominju se Cune Korenov, Dominko, Dragoje Ruše, Gvidan Franulov, Hrvatini, Ivan sin majstora Bona, Juraj Kulisa, Jurgije Milovanov, Kranin Lukin, Kranin Bogdana Rusića, Nikoklet, Obrad Vokesov, Petrućij, Radin Jurjević, Radoj Kertisić, Ruško Matijev i Stjepan Klera. Godine 1344. postolar Božan sin Dominika placarija primio je učenika Obrada sina Lukše Kolenića, a kao svjedok još se spominje 1360. godine. Godine 1358. spominju se postolari Kreste i Vitko pri plaćanju carine za kožu, 1361. godine spominju se u oporuci Rade Nokasine udovice Rakote

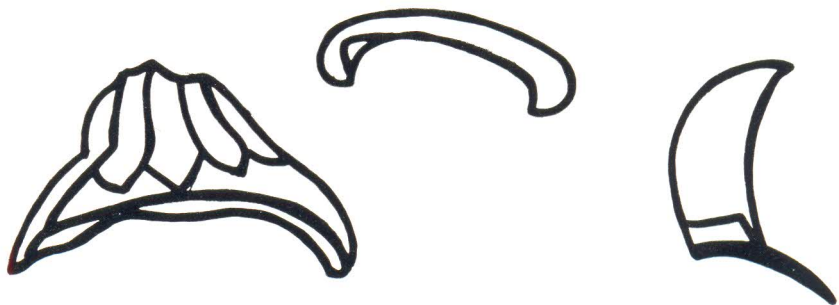
Razni oblici kapa s Buvinovih vratnica

Tudorića postolari Ravan Stjepanov i Stipan Zaratino. Između 1360. i 1361. godine spominju se postolari Bogdan Orisić, Curan Ciprijanov, Juraj Tolijašević, Klimiša, Lovro Cuve, Lukan, Mihovil iz Zadra, Miltin, Nikoklet, Nikola Miltinov, Prodan Radoslav, Radomil, Radoslav Giolt, Radovan, Rusko Dragojev i Vitik Jasović. Godine 1362. spominje se Vukoje Ibibugojević i Deša Nikolin, 1370. Radoslav i Juraj, 1376. godine Deknja Radoslavić kao suvlasnik broda, te 1400. godine Petar Radogostić, Kristofor Šimunov iz Mletaka, koji je imao učenika Jurja Ozrihnića iz Duvna, Ratko Radetić, koji je te godine primio učenika Vukašina Božikovića iz sela Drijenića, Juraj Dobrijević i Martin Drašković, koji se oženio kćerkom mesara Mišljena.¹⁸⁾

Zatim se spominju majstori za izradu kožuha (pelicarius), a oni su zacijelo radili podstave od krzna na odjeći kao i obrube od krzna lisice ili kune, koje najčešće spominju, a bili su sastavni dio finijih gornjih haljina tog vremena. Godine 1358. spominje se Marin Radošev, koji je 1369. godine i suvlasnik broda, 1371. godine Bene, 1376. godine Ivan Petrović i Nikola, te 1400. godine Mikun i Vukašin. I oni se spominju samo kao svjedoci ili izvršitelji oporuka, a o njihovoj djelatnosti nije ništa poznato.¹⁹⁾

Jednako tako spominje se više kožara i majstora za preradu kože, a to su između 1341. i 1344. godine Dražoj Marinov, Maroje sin Borina strojara kože, Lukša, Radin Malsijev i Vitko, 1368. godine spominju se kao svjedoci kožari Cvitan Novaković i Radon Bratošević, 1373. godine Tvrdoj, a 1360. godine Ivan, Marin i Nikola Lukšin.²⁰⁾

O odjeći XIII stoljeća nemamo arhivskih podataka, ona se i ne spominje u oporukama, a splitska arhivska građa iz tog vremena gotovo i nije sačuvana osim nekoliko isprava, no u njima nema vijesti o odjevnim predmetima. No, poznato je naročito iz likovnih djela da se tijekom XIII stoljeća odjeća sastojala od dugih tunika, a razlika između muške i ženske odjeće bila je uglavnom u tome što su muškarci nosili kraću haljinu ili ogrtač i duge suknene čarape. Krajem stoljeća spominje se i ogrtač s kukuljicom, a odjeća sve više prati linije tijela. Početkom XIV stoljeća žene nose dvije haljine, donja ima duge uske rukave, a gornja je bez rukava i nešto kraća. Muška odjeća je uska, pripijena uz tijelo, a sastoji se od uskih hlača i kratkog kaputa.

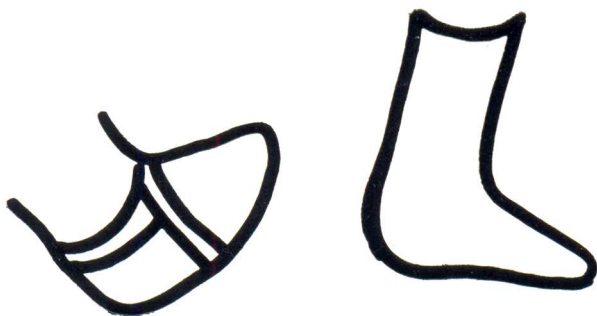

Oblici kapa s korskih sjedala u stolnoj crkvi

Iz XIV stoljeća sačuvano je nešto vijesti o odjeći u splitskim arhivskim spisima. Tako se 1337. godine u oporuci Jelene kćerke bosanskog bana Vuka i udovice Vuka Hranića spominje nova crna haljina, te podstave od lisičjeg i zečjeg krzna.²²⁾ U popisu stvari Marice Cigula 1360. godine spominje se ženski ogrtač bez potanijeg opisa, a 1367. godine obavezao se Grubo Cvitkov da će svom slugi Stojaču Mihiću iz Bosne nakon isteka ugovora o službovanju dati ogrtač od sukna izrađenog od vune ili kostrijeti, gornju odjeću, par cipela, novu košulju i hlače.²³⁾ Godine 1370. u popisu stvari Ratka Mikoslavova spominje se tunika od sukna koja je zaplijenjena za tri znatna dukata,²⁴⁾ a 1372. godine Priba posjeduje suknju, ogrtač i kabanicu s kukuljicom od pana.²⁵⁾ Iste godine Draga udovica Jurja vrtlara ostavlja stari ženski ogrtač, prsluk, suknju i čarape sve bijele boje, jednu kukuljicu, novi ogrtač od finog sukna i još jedan stari, šest rubaca većih i manjih, četiri šupljikava rupca, vjerojatno izrađena na neke rupice, te jednu pokrivaču.²⁶⁾

Slijedeće godine Dujam de Petarzo u svojoj oporuci spominje ogrtač, suknju, prsluk, dva šupljikava rupca i četiri kape,²⁷⁾ a među stvarima Petka Sušića nalazi se samo jedna suknja i ženski ogrtač. Novak Sladinović posjeduje bijelu suknju, crni pusluk, ogrtač obojen sivom bojom, crvenu staru kapuljaču, košulju, pojas, tri ženska svilena rupca, kapuljaču, čarape i suknju sve modro, dugi kaput svijetloplave boje, ženski ogrtač i hoverlicu (vrsta rupca za glavu). Dominik Pisach ima samo muški²⁸⁾ ogrtač, a 1376. godine spominju se odjevni predmeti dani u zalog, i to cipele, rubac, prsluk, ogrtač od sukna, ženska tunika i muški plašt.²⁹⁾

Hrvatski nazivi *pokrivača* i *hovrlica* spominju se kao žensko oglavlje već u XIII stoljeću, a u Splitu se ta dva odjevna predmeta spominju u ispravama XIV stoljeća. Pokrivača je sačuvana kao naziv i predmet sve do naših dana u narodnoj nošnji na jadranskom primorju i otocima, a to je duga pačetvorima od tankog platna ukrašena na rubovima vezom čipkom.³⁰⁾ Vjerojatno je to u XIV stoljeću bijeli rubac prebačen preko glava dviju žena koje kupaju dijete na minijaturi što prikazuje rođenje Krista u gradualu Dominikanskog samostana u Splitu. Žena koja sjedi i u krilu drži dijete odjevena je u dugu svijetlu sivoplavu haljinu s bijelim tankim obrubima i rupcem što joj pokriva glavu i sa starne pada na

Obuća s Buvinovih vratnica

ramena. Druga žena odjevena u dugu crvenu haljinu ulijeva vodu u posudu za kupanje, glava joj je zamotana bijelom tkaninom, a sa strane joj jedan dio pada i stvara dojam da je tamnija prozirna koprena.³¹⁾

Godine 1358. spominje se u splitskim trgovačkim knjigama trgovac tkanina Bernald u vezi s trgovinom pamučnih i svilenih tkanina,³²⁾ a potkraj XIV stoljeća spominje se Marko Dujmov koji u Splitu ima trgovinu sukna.³³⁾ Jednako tako spominju se komadi raznih tkanina i u oporukama. Tako Draga Jurjeva ima komad pamučne tkanine (fustanj), Priba ostavlja četrdeset lakata platna, a Dujam Petarzo trideset lakata sukna.

I u splitskom statutu 1384. godine spominje se ženska odjeća, i to pučanki koje su »nosile odijelo od crne čohe i oko vrata nakit«.³⁴⁾

Posebno vrijedan spomenik za proučavanje odjeće iz doba romanike u Splitu su vratnice drvorezbara Andrije Buvine što su postavljene 1214. godine na glavni ulaz stolne crkve. Na dvadeset i osam polja izrezbareni su prizori iz Evandelija te Kristovog života. Na prizoru rođenja dvije žene kupaju dijete. Odjevene su u duge haljine skupljene pojasom u struku, a nabori slobodno padaju. Na jednom liku vidi se okrugli izrez oko vrata, a na glavi su neke kape ili rupci, koji se ne mogu točno odrediti. Vojnici na prizoru »Pokolja nevine djece« imaju hlače do koljena, preko toga kratku tuniku prihvaćenu pojasom malo ispod struka, a na nogama kratke čizme. Na prizoru »Poklonstva kraljeva« likovi su odjeveni u duge haljine pridržane u struku pojasom, a preko njih je plašt uhvaćen okruglom kopčom na desnom ramenu. Na nogama je obuća niska i zatvorena. Posebno mjesto zauzimaju kape, koje se nalaze na malim likovima u ukrasnom frizu. To su zacijelo njegovi sugrađani koje je majstor svakodnevno susretao po gradu. To je upravo i dokumentarna vrijednost njegova djela jer on nije imao prilike da vidi velika umjetnička ostvarenja svog vremena u Evropi, pa je modele nalazio u životu oko sebe. Mogli bismo čak reći da su Buvinovi likovi odraz odijevanja prve polovice XIII stoljeća u Splitu.

I korska sjedala u stolnoj crkvi iz tog vremena, nastala samo nekoliko desetaka godina kasnije u istom stoljeću, također prikazuju dijelove odjeće. Tu je lik donatora, zacijelo uglednog splitskog građanina ili ple-

mića, odjeven u haljinu koja se u slobodnim naborima spušta do ispod koljena, plašt mu je prebačen preko lijeve ruke, zatim majstor pri radu sa zavrnutom gornjom haljinom opasanom u struku pojasom ukrašenim cik-cak ukrasom, a na glavi mu je kapa privezana ispod vrata. Tu su i dva slično odjevena lika s istim pojasom i šeširima na glavi smješteni u ukrasnim viticama gornjeg dijela sjedala. I ovaj je majstor kao i Buvina prikazivao likove s kojima je živio u istoj sredini. Iako je vremenska razlika između ta dva djela nekoliko desetljeća, odjeća je slična, ona se u to vrijeme nije tako brzo mijenjala, pa ju nalazimo i na Radovanovom portalu u Trogiru, te minijaturama iz tog vremena u Dalmaciji. Osim toga ona je slijedila i osnovne značajke mode u Evropi, ali je i posjedovala svoje lokalne inačice.

I romanički reljefni likovi na splitskom zvoniku sadržavaju elemente srednjovjekovne odjeće u Splitu. Svi su muški likovi odjeveni u duge haljine što slobodno padaju u naborima i prihvaćeni su u struku pojasom. Zaogrnuti su plaštevima prihvaćenim na jednom ramenu kopčom. Slična je i ženska odjeća, a posebno se ističe lik žene na kapitelu pri ulazu u zvonik. Odjevena je u dugu haljinu, preko koje je prsluk s prugama, ali nije jasno radi li se o ukrasu na haljini ili su to pak stilizirani nabori. Preko ramena ima prebačen plašt zakopčan ispod vrata. Rubovi plašta, haljine oko vrata i rukava ukrašeni su vrpcom na kojoj su prišivene perle ili pak izvezen sitni ukras kružića. Istim ukrasom ukrašena je i vrpca kojom joj je povezana kosa iznad čela.

Kad se jednom do kraja istraže arhivske isprave XIV stoljeća i izvrši detaljnija analiza sačuvanih likovnih izvora, dobit će se potpunija slika o odijevanju splitskih stanovnika u srednjem vijeku. Jednako tako potrebno je istražiti i zlatarsku djelatnost kao i popise nakita jer oni upotpunjavaju opću sliku ljudskog odijevanja, što u ovom kratkom prilogu nije bilo moguće obuhvatiti.

BILJEŠKE

- 1) T. Smičiklas, *Codex diplomaticus* II, 112.
- 2) M. Barada, *Trogirski spomenici* I, 1948, 83, 475, 476.
- 3) T. Smičiklas, VI, 381, 382.
- 4) J. Lučić, *Obriti i usluge u Dubrovniku do početka XIV stoljeća*, Zagreb 1979, 88, 92.
- 5) T. Smičiklas, VII, 295, 321.
- 6) G. Novak, *Povijest Splita* I, Split 1978, 758, 843, 760, 766.
- 7) V. Rismondo, *Pomorski Split druge polovine XIV stoljeća*, Split 1954, 4; G. Praga, *Testi volgari spalatini del Trecento. Atti e memorie della società di storia patria* II, Zadar 1927, 107.
- 8) T. Smičiklas, XIII, 157; V. Rismondo, n. dj. 80, 81, 38, 40.
- 9) M. Rismondo-Berkeš, *Splitski srednjovjekovni pomorci u Bastardelu notara Uli-verija iz Padove (1376—1377)*. *Pomorski zbornik* 12, Rijeka 1974, 222, 223, 231.
- 10) V. Rismondo, *Iz splitskih srednjovjekovnih notara*. Izdanje Historijskog arhiva 9, Split 1977, 222; V. Rismondo (7), 110.
- 11) A. Cvitanić, *Pravno uređenje splitske komune po Statutu iz 1312. godine*, Split 1964, 53.

- 12) G. Novak, n. dj. 759, 853, 760; V. Rismondo (7), 67, 65.
- 13) T. Smičiklas, XVI, 530; V. Rismondo (7), 4; I. Lučić, Povijesna svjedočanstva o Trogiru II, Split 1979, 1092.
- 14) V. Rismondo, Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge polovine 14. i početka 15. stoljeća. Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, sv. 14—15, Zadar 1976, 495.
- 15) G. Novak, n. dj. 810, 818.
- 16) G. Novak, n. dj. 759, 760.
- 17) V. Rismondo (10), 214; (7), 32; G. Novak, n. dj. 759.
- 18) G. Novak, n. dj. 758, 760, 764; G. Praga, n. dj. 81, 88; V. Rismondo (7), 29, 51, 79, 83; T. Smičiklas, XIII, 157; M. Rismondo-Berket (9), 232; V. Rismondo (10), 227; M. Rismondo-Berket, Novi prilozi poznavanju splitskog pomorstva u drugoj polovini XIV i početkom XV stoljeća. Pomorski zbornik 10, Rijeka 1972, 355; V. Rismondo, Listajući knjige splitskih srednjovjekovnih notara. Radovi Pedagoške akademije 2, Split 1977, 226, 227.
- 19) G. Praga, n. dj. 80; V. Rismondo (7), 67, 80, 97, 111; M. Rismondo-Berket (9), 222, 225.
- 20) G. Novak, n. dj. 760; V. Rismondo (7), 37; G. Praga, n. dj. 113.
- 21) Lj. Karaman, Andrija Buvina, Zagreb 1960; D. Kečkemet, Figuralna skulptura zvonika splitske katedrale. Prilozi povijesti umjetnosti 9, Split 1955, 92, 135; Minijatura u Jugoslaviji, Zagreb 1964; D. Kečkemet, Romaničke minijature u Splitu. Peristil 2, Zagreb 1957, 125—128.
- 22) ... vesta nova nigra ... una fodra de conigli ... fodra de volpe ... T. Smičiklas, X, 304, 305.
- 23) ... l caputeum pannj stameti ... l clamidem ... l par caligarum ... l interulam et serabulam nouas ... V. Rismondo (7).
- 24) ... Item tunicam l panni uiridis qui est pro pignore pro ducatis III auri ... un garnacul de pano ... una gunela ... G. Praga, n. dj. 101, 102.
- 25) ... un garnacul de panu ... una gunela degriču ... un mantelu de griču ... un chapuchu depanu ... n. dj. 104.
- 26) ... Item mantello I uecho de femena ... čupa I blancha de femena ... facoli IIII delo cavo ... gunela I blancha e calči I blanchi ... capuču I ... sie fačol I e I pocarnača per grossi VII men picoli V quinti sie uechi ... n. dj. 105, 106.
- 27) ... Chapizali IIII ... zopa I, gonela I, mantelo I ... fačoli de cavo II ... n. dj. 110.
- 28) N. dj. 113. ... I cupa ueča e una gunela di blanchito ... I mantelo tangardo di griso ... I capoco vermelo uečo ... ancora capučo cule calče sblavade ueče ... camisa e li brage ... fačoli III de femena di sida ... I gunela di panno sblauada e un granacol celestrino ... I mantelo di femena e una chourilica ... n. dj. 109, 114.
- 29) ... unum par caligarum ... l fazolum ... unum caputeum ... unam ... zupam ... unam xocham duplam ... clamidem ab hominem ... unam tunicam a femina ... unum mantellum de grasio antiquum ... M. Rismondo-Berket (9), 222, 223, 225, 227.
- 30) M. Gavazzi, Pokrivača. Anali Historijskog instituta u Dubrovniku III, Dubrovnik 1954, 119—133; P. Skok, Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, sv. I, Zagreb 1971, 680, hovrlica.
- 31) Minijatura u Jugoslaviji, Zagreb 1964, sl. IV.
- 32) G. Praga, n. dj. 79—83, 105, 106, 110, 111.
- 33) V. Rismondo, Markulin Slovetić u svjetlu nekoliko notarskih spisa. Izdanje Historijskog arhiva, sv. 2, Split 1960, 75.
- 34) G. Novak, Povijest Splita I, Split 1978, 389.
- 35) D. Kečkemet, Figuralna skulptura zvonika stolne crkve, na strani 98. i 107. donosi crteže cipela s reljefa na ulazu u zvonik i opisuje pojedine dijelove odjeće.
- 36) M. von Boehm, Die Mode. Mittelalter, 53, 59, 75, 96.